

ISTORICUL ÎNVĂȚĂMÎNTULUI PEDAGOGIC IN JUDEȚUL GORJ

GHEORGHE SERAFIM

Istoricul învățămîntului pedagogic include istoria învățămîntului sătesc, cu școli înființate pentru nevoile maselor populare de a învăța carte — de a forma „din fiii sătenilor, oameni cu cunoștințe neapărate stării lor de gospodari buni”¹. Cînd vorbim de istoricul învățămîntului pedagogic, vorbim, de asemenea, de istoricul școlii normale din fiecare județ, această școală fiind instituția care îndeplinește, la nivelul nevoilor de odinioară, toate funcțiile, poate chiar mai multe, pe care le îndeplinește Inspectoratul școlar județean de astăzi. Școala normală, încadrată cu un singur profesor, în general se ocupa de înființarea școlilor sătești prin recrutarea și instruirea candidaților de învățători și controlul activității lor. Această școală nu era altceva decît școala primară din capitala de județ. Numele de școală normală s-a stabilit de Eforia Școalelor, care, prin circulara nr. 972982 din 16 septembrie 1848, a făcut cunoscută denumirea școlilor obștești.

„Școlile de prin sate se vor numi **comunele**, cele de prin plăși, unde se vor așeza revizorii, se vor numi **preparande**, fiindcă, acolo, aflîndu-se doi învățători, se pot pregăti și într-acele școli candidați de învățători, școlile din capitalele de județ se vor numi **normale**, cele de la Craiova, **Centrale** și în sfîrșit cele din București, **Complimentare**”.

Școli cu caracter de clasă și cu obiective limitate s-au înființat mai demult în țara noastră, cum au fost școlile de pe lîngă curțile domnești, ale lui Iacob Eraclide Despotul, Vasile Lupu sau Stolnicul Cantacuzino, cu scopul de a pregăti dregătorii curții, iar mănăstirile și bisericile își organizează și ele școli pentru pregătirea copiștilor de cărți bisericești. „Școli pentru populația satelor, dacă apăruseră pe

unde, se înființaseră tot pe bază de pomană, ca o biserică, o lăcaș etc., de proprietarii moșiilor³. Nici Regulamentul organic, atât cel din Moldova cât și cel din Muntenia, nu statornicea înființarea de școli sătești.

Ele se ocupau de școlile de ambe sexe din capitalele de județ și în 1831 Eforia Școalelor a cerut profesorilor școlii naționale din București să facă propuneri de candidați pentru a deveni institutori la județe. Pentru Jiul de Sus — județul Gorj de mai târziu — a fost recomandat Gheorghe Pesiacov.

Școala normală de băieți din Tîrgu-Jiu nu are un singur început, ci trei, din care unul, după cum se spune prin cronici, se pierde în negura veacurilor.

O școală care să aibă ca scop pregătirea învățătorilor pentru școlile sătești se pomeneste din 1838, când i se spunea „școală publică” și nu era altceva decât o școală primară urbană. Într-un act cu nr. 6 din 9.I.1838, trimis de Eforia Școlilor Naționale profesorului școlii publice din Tîrgu-Jiu, se referă la controlul pe care acest profesor trebuia să-l facă la școlile particulare: „să cerceteze învățăturile ce se predau în acele școli private și să ceară, de la fiecare învățător, catalog de toți școlarii”, să se însemneze însă pe ce cărți citește fiecare școlar și după care caligrafie scrie. Se va cere de la fiecare învățător și model scris de mîna lui ca să se vadă ce deprinderi are la scris. Profesorul școlii normale va cerceta pe acei învățători și de știința ce vor avea la cetire și la aritmetică”.⁴

Nu poate fi nici o îndoială că școala publică din Tîrgu-Jiu funcționa mai de multă vreme, cu sarcina de a pregăti pe candidații de învățători pentru școlile comunale, de vreme ce Eforia însărcina pe profesorul acestei școli să verifice pregătirea învățătorilor care predau la școlile particulare, printre care se pomenea și Gheorghe Pesiacov. Școala din Tîrgu-Jiu trebuie să fi existat din 1831, dată la care Eforia ceruse profesorilor școlii naționale din București să facă propuneri de candidați pentru școlile din capitalele de județ. De asemenea, din ordinul trimis de Eforie, rezultă că funcționa și un învățămînt particular care se dezvoltase într-atîta că punea problema controlării lui.

Merită subliniat că, după organizarea școlilor județene, unde se pregăteau învățători pentru școlile sătești, s-a înce-

put recrutarea de candidați din fiecare județ. În județul Gorj s-a prezentat cel mai mare număr de candidați: 170, față de Buzău: 45, Mehedinți: 55, Dolj: 72 și Caracal: 80⁵, Gorjul dovedindu-se din trecut ca o adevărată pepinieră de învățători.

O corespondență organizată între Eforie și școala din Tîrgu-Jiu se întilnește în anul 1838, cînd școala a primit ordine de la nr. 6, din 9.I., pînă la nr. 1424, din 26.XII.

Pînă la nr. 1064 ordinele erau adresate „D-lui profesor al școlii publice” iar de la nr. 1080 erau adresate „D-lui profesor al școlii normale”, deci era vorba de una și aceeași școală.

Profesorul Școlii normale din Tîrgu-Jiu era C. Stancioviți care invita pe magistratul orașului să participe la examenul de sfîrșit de an al școlărilor și candidaților acestui județ împreună cu boierii și neguțătorii orășeni spre încurajarea tinerimii⁶.

În decurs de cîtiva ani, din 1838 pînă în 1845, școala normală a reușit să pregătească învățători pentru 177 de școli înființate în județul Gorj. Anul înființării școlilor sătești se stabilește după anul în care fiecare sat a trimis candidați de învățător la școala normală.

Un învățător de sat, în 1838, „ca să dobîndească acest titlu, trebuia să știe a ceti slobod, a scrie frumos și deslușit, a fi deprins cu lucrările aritmeticii, cite se cer pentru trebuințele de toate zilele de căsnicie, să aibă cunoștințe pentru căutarea vitelor la boale și oricare asemenea învățături folositoare locuitorilor țărani”⁷. Tînărul candidat cînd se prezenta la școala normală era de ajuns „să știe să scrie și să citească slobod”. Cu aceste cunoștințe el învăța pe copii carte în lunile de iarnă, iar în lunile de vară, cînd copiii erau la muncă, el venea la școală, 3—4 ani pentru a-și dezvolta cunoștințele.

Pentru munca lui primea 2 lei pe an de la fiecare satean, unul la 23 aprilie și 1 la 26 octombrie, 2 kg de bucate sau 300 ocale de porumb din magazia de rezervă a satului.

În anul 1838, Școala normală din Tîrgu-Jiu a recrutat și pregătit 52 de candidați, în 1839 — 3, în 1840 — 17, în 1841 — 27, în 1842 — 9, în 1843 — 35, în 1844 — 24, și în 1845 — 9. În total, în 8 ani, s-au pregătit 177 candidați de învățători și s-au înființat școli în aproape toate satele Gorjului. Unele sate erau grupate la o școală — de exemplu,

Budieni, Piștești-din-Deal și Drăgoeni aveau o școală, Copăcenii-de-Sus, Copăcenii-de-Jos și Buduhala, la aceeași școală.

Originea socială a primilor învățători din Gorj era următoarea: din 177, 120 erau fii de birnici, 12 de mazili, 9 de diaconi, 32 de preoți, 3 boiernași și 1 patentar-negustor.

Aproape o treime din școlile înființate în județul Gorj s-au înființat din primul an când s-a organizat învățămîntul popular în țara noastră, fapt care ilustrează dorința și interesul populației din satele Gorjului pentru învățătura de carte, ceea ce a constituit fundamentul moral al înființării Școlii normale din Tîrgu-Jiu.

Făcînd o grupare a candidaților de învățători care au făcut parte din primele eșaloane de luminători ai satelor, după vîrsta pe care o aveau cînd au devenit elevi ai școlii normale observăm că în primul an al organizării în masă a învățămîntului sătesc, satele din județul Gorj au trimis la școala normală oameni în puterea vîrstei, 6 din ei avînd peste 30 ani și 2 peste 35 ani.

În afară de recrutarea candidaților de învățători pentru școlile sătești și de înființarea acestor școli, profesorul școlii normale se preocupa și de învățămîntul de la oraș. Profesorul A.N. Craiovescu, care a urmat lui Stanciovici, în anul 1843 intervine pe lingă cîrmuirea județului, „din îndemnul orășenilor de a se lumina”, să aprobe înființarea unei școli elementare pentru învățarea limbii franceze și a limbii grecești moderne, cu asigurarea că întreținerea școlii se va face de părinți. În anul 1845 se intervine către magistratul orașului să aprobe un curs slobod, de limbă nemțească și franțuzească pentru tinerele fete, care ar putea să funcționeze într-o clasă la școala normală sub inspecția profesorului acestei școli⁹.

Care erau problemele școlilor sătești în anul 1845? Profesorul școlii normale, A.N. Craiovescu, le arată deosebit de expresiv într-un raport trimis Eforiei, probleme pe care „nu știa cum să le rezolve ca să nu greșescă și nici să le lase baltă de teama de a greși:

1. Unele sate nu mai vor să-și sufere învățătorii cari altfel, sînt destoinici și nevinovați.

2. Unii învățători, cum capătă bileteri, năpustesc școlile și aleargă la popie, la negustorie și la altele ne mai vrînd a fi învățători.

3. Unele sate nici n-au candidați din satele lor nici nu vor să primească altul strein, cînd tocmai s-ar găsi.

4. Unii candidați, după ce învață carte mai voesc a le lepăda decît a avea însușiri ca să se recomandeze.

5. Unii candidați sau învățători, văzînd că în satele lor nu se găsesc alți tineri care să le ia locul, nici vor să-și împlinescă datoriile, nici să le lepede și numai stau așa atîrnați.

6. Unii, destoinici la toate alte învățături, nu se supun la învățătura căutărilor bisericesti și prin urmare nu se pot recomanda.

7. Alții cer a se lepăda din slujba aceasta cu un cuvînt că nu vor să-și piarză vremea în zadar din pricina că, ori le sînt enoriile prea mici și nu le folosesc cu nimic, or nu vor sătenii să-și ducă copii la școală, or școlile lor sînt nesăvîrșite, sau neclădite încă, or nu au rîndaș la dinsele, or nu au lemne de foc ca să le încălzească. Rezoluția Eforiei pe raport a fost următoarea „Se vor lua la vreme, în chibzuire aceste observații, dar, deslegarea acestora întrebări atîrnă mai mult de activitatea și felul d-lui profesor”⁹.

Unii candidați și învățători și-au părăsit posturile și s-au dat de urma lor spre București. S-au trimis după dînșii gonaci ca să-i aducă la urmă. Eforia îi comunică profesorului școlii normale: „Aceștia, cînd se vor prinde, să se dojenească strașnic cu bătaie și, de nu va fi nădejde că se vor îndrepta, să se îndepărteze din postul lor și să se recomande altul”.

A.N. Craiovescu a solîcitat transferul, fiind suferind, cum declară el, din cauza climei, și la 16.XII.1847 a fost numit profesor la școala normală Gheorghe Călinescu, o fire exigentă, care nu menaja relațiile. După numire a făcut raport că a găsit dezastru la școală și a reclamat cîrmuirile locale că nu se ocupă de școli, iar Eforia, ca să nu întărite mai mult spiritele, nu a trimis raportul Departamentului din lăuntru, dar l-a trimis pe Ion Maiorescu, revizorul școlar obștesc, să facă să înceteze aceste lucruri prin o înțelegere confidențială. Ca să dovedească lipsa de interes a cîrmuitorilor locale, prof. Călinescu întocmește o listă a școlilor comunale din județul Gorj, cu starea lor materială. Erau 179 școli, din care 126 nu aveau scaun, 121 nu aveau masă, 121 nu aveau bănci, 109 nu aveau dulap și 108 nu aveau tablă. din 10 952 tineri în vîrstă de școală urmau la școală 3 607

— 33% iar din 7 148 de fete în vîrstă de școală urmau la școală 15 și acestea toate din plasa Gilort.¹⁰

În vara anului 1848 școala normală a fost închisă datorită epidemiei de holeră care bîntuia în județ. După 1848, școala normală din Tirgu-Jiu, ca și alte școli din capitalele de județ, se desființează datorită participării învățătorilor la revoluție.

Profesorul Gheorghe Călinescu, care o perioadă de timp s-a adresat autorităților cu formula „Dreptate și frăție”, lansată de revoluție, în loc de „Domnule” sau „Prea Cinstite”, își încheia rapoartele cu formula „Salutare și frăție”. În loc de „prea supus și plecat”, a fost arestat sub acuzația că îndeplinea în toată întinderea poruncile guvernului revoluționar și instrucțiunile de comunism ale lui Eliade, și purtat din sat în sat, timp de 30 zile, adăpostit prin coșare ca vitele și maltratată ca tilharii, a fost depus la Văcărești¹¹.

În 1850 se dă dezlegare să se redeschidă școlile închise și se redeschidea și școala din Tirgu-Jiu cu 2 profesori și 3 clase, numai că după această dată caracterul acestei școli rămîne de școală primară. Unul din profesori era Ion Iliescu iar al 2-lea la clasa a III-a, revenise Const. Stanciovi. În corespondența pe care C. Stanciovi o are cu magistratul orașului pentru niște cărți, el scrie în antet „Profesorul normal din Tirgu-Jiu” sau „Profesorul școlii normale” dar din documentele întîlnite nu mai constatăm activitatea de pregătire a candidaților de învățători.

În anul 1870 Consiliul județean al județului Gorj a încercat să înființeze un gimnaziu real în Tirgu-Jiu dar care nu a corespuns interesului populației pentru că în primul an s-au înscris numai 7 elevi iar în al doilea numai 5, din care cauză, în 1872, gimnaziul real a fost transformat în școală normală, avînd și un internat, pentru întreținerea căruia s-au prevăzut sumele necesare în buget. Școala normală a început să funcționeze cu cei doi profesori ai gimnaziului real -- Gh. Saffirin, profesor de română, istorie și geografie, care îndeplinea și funcția de director, și Gr. Căzănescu, profesor de matematică. Școala normală din Tirgu-Jiu se înființa din inițiativa județului și era întreținută de județ, fapt care situa Gorjul în fruntea multor alte județe. Ca elemente noi organizatorice în funcționarea școlii, față de trecut, amintim :

— recrutarea unui număr egal de elevi din fiecare plasă numai fiii de țărani,

— elevii erau aleși de o comisie, nu intrau pe bază de concurs sau trimiși de sat.

— elevii erau interni și aveau întreținerea gratuită,

— diploma de învățător se elibera după un an de practică la școală a absolventului, perioadă în care se verificau aptitudinile sale de învățător.

Școala normală, înființată în 1872, era o școală de 3 ani, în care se predau următoarele obiecte :

1. Limba română, istoria și geografia — un profesor,

2. Matematicile, desenul și caligrafia — un profesor,

3. Religia, morala și pedagogia — un profesor,

4. Agricultură și științele naturale — un profesor,

5. Muzica vocală — un profesor,

6. Higiena și medicina veterinară — un profesor,

7. Gimnastica și exercițiile militare — un instructor din batalionul de miliție.

Apartenența acestei școli de județ avea să determine desființarea ei după 3 ani, dar ministrul de interne de atunci, Lascăr Catargi, a avut fericita idee ca înainte de a aproba bugetul județului Gorj din care școala normală era scoasă, să întrebe pe colegii săi de la Ministerul Instrucțiunii. Prefectura județului propusese ca școala normală să se transforme în gimnaziu și Ministerul Instrucțiunii a răspuns că „deocamdată nu vede necesitatea înființării unui gimnaziu și e de opinie de a se continua ca și în trecut, cu școala normală. În 1876/77, școala normală a funcționat cu 5 profesori : Gr. Căzănescu — profesor de matematică, N. Iunian — profesor de română, istorie și geografie, Pr. Ștefulescu — profesor de religie, Gh. Vally — profesor de română și pedagogie, I. Păsăreanu — profesor de științe agricole. În cele 3 clase erau 38 elevi : 16 în clasa I, 15 în clasa a II-a și 7 în clasa a III-a.

Școala normală a fost desființată după încheierea anului școlar 1885/1886. Cauzele care au dus la desființarea școlii normale au fost două : abundența de absolvenți care nu puteau fi plasați în județ și greutatea pe care le suporta județul.

Școala normală s-a reînființat la 1 septembrie 1919, dar, de la început, a dus lipsa de tot ce-i necesar funcționării unei școli : local, profesori, material didactic etc. De un sin-

gur lacru nu a dus lipsă, anume : candidați pentru a urma școala ca să se facă învățători. În anul înființării s-au înscris în clasa I 270 de persoane pentru 72 de locuri.

Școala normală a funcționat în primul an după înființare cu 2 clase ; clasa I și clasa a V-a. În clasa a V-a s-au admis absolvenți ai gimnaziului care voiau să se facă învățători. Până în 1932 a fost o școală cu 6 ani. Din 1932 până în 1935 școala cu 7 ani și după 1935 până în 1948, la reforma învățământului, școala cu 8 ani. Nici în acest interval de timp, școala normală nu a fost ferită de surprize. În 1933, la 1 septembrie, se suspendă activitatea acestei școli. După stăruitoare intervenții s-a reușit să se mențină această școală ca extrabugetară. După 1948, până în 1954 funcționează ca școală medie pedagogică cu 4 ani. După 1954 se transformă în școală medie și își pierde funcția de a pregăti învățători.